

Una exposició de màscares mexicanes a Barcelona i a Elx

Màscares de Mèxic

L'exposició "Màscares de Mèxic", patrocinada per la Generalitat valenciana i la Generalitat de Catalunya, és fruit de la col·laboració de les conselleries de Cultura d'ambdues institucions.

A Mèxic les màscares són un element fonamental i indispensable de la festa. Antigament, dins les cultures precolombines, eren objecte de culte; ara serveixen sobretot per a representar un personatge determinat en una dansa o cerimònia. El pintor mexicà Rafael Coronel ha reunit, al llarg de la seva vida, una col·lecció de més de deu mil màscares mexicanes. Es una selecció d'aquest recull que conforma l'exposició "Màscares de Mèxic", oberta fins al 12 d'octubre al Palau Marc de Barcelona, i a partir del dia 29 d'octubre, a la ciutat d'Elx, coincidint amb el Festival de Música i Teatre medievals.

Anna Maria Pecanins, que juntament amb la seva germana Maria Teresa és la comissària de l'exposició, explica com va néixer la idea de portar-la a Barcelona: "Tot va començar amb la visita oficial que féu el president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, el febrer de 1991, a Mèxic, on va inaugurar l'exposició "Constants de l'art català actual". Llavors vam iniciar contactes amb el conseller de Cultura Joan Guitart, que ens va dir que estava molt interes-

sat a tirar endavant algun projecte per al 1992, amb motiu del V Centenari, ja que a Mèxic Catalunya és molt desconeguda i es tendeix a identificar-la totalment amb Espanya. Nosaltres el vam posar en contacte amb la Fundació Bancomer, que patrocina una part de les despeses de l'exposició, i en acabat ja van venir els passos habituals de qualsevol exposició".

"Màscares de Mèxic" també anirà al País Valencià. Les germanes Pecanins, que des dels anys cinquanta viuen a Mèxic, on tenen una galeria d'art, van tirar endavant aquesta iniciativa. Segons Anna Maria, "va venir a Mèxic el conseller de Cultura de la Generalitat valenciana, Andreu López, i li vam explicar el projecte. Ens feia il·lusió que l'exposició -ja que creuava l'Atlàntic- es pogués veure en un altre lloc. Es per això que l'hi vam proposar. A partir d'aquí totes dues Generalitats es van posar d'acord. A nosaltres ens satisfà molt".

Aquesta exposició és, doncs, fruit de la col·laboració instaurada entre ambdues conselleries de Cultura. La relació ha estat bona. Segons Anna Maria Pecanins, la ciutat de Sevilla també es va interessar per l'exposició, "però volien inaugurar-la allà, i això no ens va interessar".

La col·lecció de màscares mexicanes de Rafael Coronel és la més important del món. Per a aplegar aquestes 10.000 màscares i més que configuren la col·lecció completa, calgué rehabilitar l'antic convent de San Francisco de Zaratecas.

"Màscares de Mèxic" reuneix 330 màscares que per primera vegada surten de l'estudi del pintor. Es a dir, que encara no eren al museu i, per tant, que no havien estat exposades enlloc. A més a més, és la primera vegada que es pot veure a Europa una mostra de màscares mexicanes.

L'exposició ressegueix la tradició i el treball històric dels pobles indígenes de Mèxic. S'organitza a partir de tres èpoques històriques: les màscares precolombines, la màscara colonial i la màscara del Mèxic independent. També hi ha una

L'exposició "Màscares de Mèxic" és una selecció de les millors peces de la col·lecció del pintor Rafael Coronel.

ARKIU

agrupació temàtica dels elements més significatius: carnaval, la Setmana Santa, dimonis, la mort, els vells, animals, el jaguar i altres.

HISTÒRIA I TRADICIÓ

Amb motiu de la mostra s'ha editat un catàleg en què l'especialista Ruth Lechuga presenta un interessant estudi sobre el paper de la màscara en la societat mexicana, des dels inicis fins a l'actualitat.

En el Mèxic pre-colombí les màscares tenen un paper important en el culte als morts, en les festes i en les danses. Segons Ruth Lechuga, les màscares també eren objecte d'ofrena: "Durant les excavacions del temple principal, al centre de la ciutat de Mèxic, van trobar-se, entre molts diversos objectes votius, prop de tres-centes màscares, la majoria col·locades a l'interior de les parets i en cambres tancades, tapades per la construcció. Aquests objectes van ser-hi dipositats en honor als déus". D'aquesta època, l'exposició en recull algunes màscares que exemplifiquen la cultura, encara pura, d'aquestes civilitzacions. Cal tenir en compte

que els materials més usats de què feien les màscares era fusta i fang, i és per això que en queden pocs exemples, d'aquest període.

La ciutat de Mèxic fou conquerida per Hernán Cortés en 1521. És a partir d'aquí que els cristians emprenen l'evangelització dels pobles indígenes. "Els frares –explica Ruth Lechuga– van aprofitar la inclinació dels indígenes al ritual per ensenyar-los la nova religió a base de danses. Així, els misteris i actes sacramentals van esdevenir pastorel·les, danses amb contingut didàctic i moralitzant i passos de Setmana Santa. Els mateixos indígenes eren actors de les danses, i així van aprendre els episodis de la Bíblia (...) Algunes màscares amb atributs de déus autòctons van convertir-se en diables, pel simple ardit d'afegir-hi banyes".

La versió indígena dels rituals catòlics s'ha mantingut fins ara. Actualment, les màscares són molt importants en les danses. I aquestes, lluny de ser exhibicions folkloriques, són un ritu important de la comunitat. A més, cal tenir en compte que avui hi ha encara 56 grups ètnics amb idioma propi. És per això que totes les màscares exposades són d'ús, o sigui, que

han servit, algunes –explica Anna Maria Pecanins– seixanta i vuitanta vegades.

Entre les màscares exposades cal destacar les del jaguar, també anomenat tigre. Tal com explica Ruth Lechuga, aquest animal, el més important, és una reminiscència dels cavallers tigres, guerrers destacats dels asteques. Altres màscares curioses són les de moros i cristians, que cada any varien a fi que el contrincant no descobreixi la identitat de l'altre. Actualment són les danses més populars de Mèxic i d'altres indrets centramericans.

Al segle XIX Mèxic aconsegueix la independència i al 1910 comença la revolució. Tots aquests esdeveniments més contemporanis també es reflecteixen, transformats, en la dansa.

Igualment interessant és la sèrie de màscares negres. Ruth Lechuga explica: "Juntament amb els primers conqueridors van arribar esclaus negres al nou món. La "Danza de los Negritos" és comuna a moltes parts de Mèxic. Es presenten generalment vestits sumptuosament, amb teles luxoses, ornades amb brodades, cintes multicolors, lluentins, etc."

Montse Serra